

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Daniyel

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 597 [1836 oder 1837]

ט הימחנ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9191

טע דיא נאנצע פֿערוואַמלונג, דיא אויס דער געפֿאָנגענ־שאַפֿט צוריקגעקערט, לויב־היטטען, אונד וואָהנטען אין די עזען לויכהיטטען, אונד ווייל דיא קינדער ישראל זייט דען טאָגען ישוע'ס דעם זאָהנעס נון כיו אויף ריעזען טאָג ניכט אַלזאָ גע־טהאָן האַטטען, זאָ ענטי־שטאַנד איינע פֿריידע, דיא זעהר גראָס וואַר. (יח) אונד מאַן לאַז אין דעם בוכע דער לעהרע גאָטטעס טאָג פֿיר טאָג, פֿאַם ערשטען טאָגע כיו צום לעטצטען טאָגע, זיא פֿיי־ערטען ריעזעס פֿעסט זיעבען טאָגע אונד אַם אַכטען טאָגע דאַן שלוספֿעסט נאָך פֿאַרגע־שריעבענער ווייזע.

ט (א) אונד אַם פֿיער אונד צוואַנציגסטען טאָגע דיעזעס מאַנאַטס פֿערוואַמ־מעלטען זיך דיא קינדער ישראל אונטער פֿאַסטען אין

כָּל־הַקְּהָל הַשְּׂבִיִּים מִן־הַשְּׂבִי וְסִכּוֹת וַיֵּשְׁבוּ בְּסִכּוֹת כִּי לֹא־עָשׂוּ מִיָּמֵי יֵשׁוּעַ בֶּן־נֹון כֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַהוּא וְהָיִי שְׂמֵחָה גְּדוֹלָה מְאֹד: (יח) וַיִּקְרָא בְּסֵפֶר תּוֹרַת הָאֱלֹהִים יוֹם וַיְבִיֵן מִן־הַיּוֹם הַרְּאִשׁוֹן עַד הַיּוֹם הָאַחֲרֹן וַיַּעֲשׂוּ־הֵן שִׁבְעַת יָמִים וַיְבִיֵן הַשְּׂמִינִי עֲצֵרַת כַּמְּשָׁפֶט:

ט (א) וַיְבִיֵן עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה לַחֲדָשׁ הַזֶּה נֶאֱסָפוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּצוֹם וּבְשִׁקִּים וָאֲדָמָה עֲלֵיהֶם: (ב) וַיְבַדְּלוּ זֶרַע יִשְׂרָאֵל מִכָּל בְּנֵי נְכָר וַיַּעֲמְדוּ וַיִּתְּוֹדוּ עַל־חַטָּאתֵיהֶם וְעוֹנוֹת אֲבֹתֵיהֶם:

ויקמו

זעקען (געהילט), אונד האַטטען ערדע אויף זיך (געטטייעט). (ג) דער זאַמען ישראל'ס זאַנדערטע זיך פֿאַן אַללען פֿרעמדען זאָהנען אַב, זיא שטעללטען זיך הין, בעקאַננ־טען איהרע זינדען אונד דיא מיססעטהאַטען איהרער פֿאַטער. (ג) זיא שטאַנדען דאַן

אן

ר ש י

(יח) יום ניוס. נכל יום ויוס:

ט (א) ואדמה עליהם. העלו עפר על ראשם: (ב) מכל בני נכר. ומנשיהם הנכריות כמו

ב א ו ר

אחד הם אך שמספר העלים שונים זה מזה, כי ההדס הוא של שלשה עלים ונענות יותר והוא הנקרא הדס שוטה, אבל בנאורו על החורה (ויקרא טס) אמר והס שני מינים גבוה ונמוך ע"ש. וידידי הכנס המתרגם אמר: עץ עבות לדעתי הוא מענין אלה ענתה (ישוקאל ו' י"ג), וכן תרגמתי עכ"ל:

ט (א) וביום עשרים וארבעה, נראה שהיה מנהגם לקדש ליום אחרי החג ע"ד שנאמר באיוב (א' ה'), אולי מטאו בני, וגם עוד עתה חק לישראל הוא להתענות בה"ב אחר ססס וסכות. (ב) ויבדלו, לדעתי הכונה כי נימי החג התערבו בשמחתם גם הגרים כמו שנאמר

(ג) וַיִּקְוּמוּ עַל-עַמּוּדָם וַיִּקְרְאוּ
בְּסֵפֶר תּוֹרַת יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם
רְבִיעִית הַיּוֹם וּרְבִיעִית מִתּוֹדִים
וּמִשְׁתַּחֲוִים לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם:
(ד) וַיִּקְּמוּ עַל-מַעְלֵה הַלְוִיִּם יֵשׁוּעַ
וּבְנֵי קַדְמִיָּאל שְׁבַנְיָה בְנֵי שְׂרָבְיָה
בְנֵי כַנְנִי וַיִּזְעְקוּ בְּקוֹל גָּדוֹל אֶל-
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (ה) וַיֹּאמְרוּ הַלְוִיִּם
יֵשׁוּעַ וְקַדְמִיָּאל בְנֵי חֲשַׁבְנִיָּה
שְׂרָבְיָה הוֹדִיָּה שְׁבַנְיָה פְתַחְיָה
קוּמוּ בָרְכוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
מִן-הָעוֹלָם עַד-הָעוֹלָם וַיְבָרְכוּ
שָׁם כְּבֹדָךְ וּמְרוֹמָם עַל-כָּל-
בְּרָכָה וְתִהְיֶה: (ו) אֲתָה-הוּא יְהוָה

און איהרער שטעללע אויף, אונד לאזען איינען פֿיערטען טהייל דעם טאגעס אין דעם לעהרבוֹכֶע דעם עוויגען אה־רעם גאָטטעס, אונד דען אַנ־דערן פֿיערטען טהייל בעקאָננ־טען זיא (זיהרע זינדען), אונד וואַרפֿען זיך צור אַנבעטונג היז פֿאַר דעם עוויגען איהרעם גאָטטע. (ז) דאָ טראַט ישוע אויף דיא ערהאַהונג דער לעוויטטען, נעכסט בני, קדמיאל, שבניה, בני, שרביה, בני, כנני, אונד ריעפֿען מיט לויטער שטיממע צום עוויגען איהרעם גאָטטע; (ה) אונד עם שפראַכען דיא לעוויטטען ישוע, קדמיאל, בני, חשבניה, שרביה, הודיה, שבניה אונד פתחיה: אויף! פרייזעט דען עוויגען אייערן גאָטט פֿאַן עוויגקייט צו עוויגקייט! מאַן פרייזע זיינען העררליכען נאָמען, אַביוואַהל ער ערהאַבען איזט איבער אַללען פרייז אונד רוהם. (ו) דוא עוויגער! דוא

(ג) דיא חיבערזעטלונג פֿאַנגערער זעלס פֿסוקים פֿאַן ו' ביז י"ב זינד חוים דער חיבערזעטלונג דעם פֿערנעגערס הערן לַחַד וַיִּח חַיִּת סְדוּר עִיּוֹן חֲשֵׁלָה וְזִכְרֹתֶיךָ חִיבֵר טְרַחְגָּען.

ר ש י

כמו שנאמר למעלה: (ד) על מעלה הלויים. מעלות היו שם שהלויים עומדים שם עליהם בשעה שאמרו שירה: (ה) מן העולם ועד העולם. מתחלת העולם ועד תכליתו יהא ברוך: ויברכו שם כבודך. עבשיו דברו הלויים כלפי שכינה בתפלה ויברכו שם כבודך כי הוא גדול ומרומם על כל ברכה ותהלה כי כל הנברכות והתהלות שלו הם. ד"א ומרומם על כל ברכה ותהלה שאין בריה יכולה לברכו ולהללו כפי גדלו ורוממותו שהוא מרומם ונשא יותר מה

ב א ו ר

שנאמר ושמת בתוך אמה וגומר והגר (דברים ט"ז י"ד), ושם המכין גר תושב שאנחנו מצווים להחיותו, אולם עתה ביום הלום הרחיקו הנגרים וינדלו מהם. (ח) ויברכו, כלפי שכינה אמרו זה כמ"ש רש"י והוי"ו של ומרומם במקום אשר, כלומר יברכו את שם קדשך, ואם גם הוא מרומם על כל ברכה ותהלה, הנה רלית שנה משוכני בני חומר. (י) אחה הוא, התכלית הנרצה בתפלה הזאת, להראות לעם ישרון כי הארץ הזאת נחלה לאבותינו מאת אבותינו הראשון אברהם, ולמען הקים ה' את בריתו אשר ברת איתו למת לזרעו את הארץ הזאת, הוליא את בניהם ממלכים בארצות ובמפתיים, ואם גם ממרים היו במדבר ככל זאת לא הפך את בריתו איתם, והניאם אל ארץ זבת חלב ודבש, אך גם כאשר ישנו בטח בארץ אחרת

לְבַדְּךָ אֵת עֲשִׂית אֶת־הַשָּׁמַיִם
 וְשָׁמַי הַשָּׁמַיִם וְכָל־צְבָאָם הָאָרֶץ
 וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־
 אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת־כָּל־
 וְצָבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִיִּים:
 (ו) אַתָּה הוּא יְהוָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר
 בְּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּר
 כַּשְׁדִּים וְשִׁמְתָּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם:
 (ח) וּמְצֵאתָ אֶת־לִבְּךָ נֶאֱמַן
 לְפָנֶיךָ וְכָרוֹת עַמּוֹ הַבְּרִית לְתַת
 אֶת־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַחֲתִי הָאֱמֹרִי

דוא אלליין האסט געשאפען
 דיא היממעל אונד דער הימם
 מעל היממעל, אלל אהרע
 העערע, דיא ערדע מיט אל
 לעם, וואס דארויף איזט, אונד
 דיא מעערע מיט אללעם, וואס
 זיך דארין בעפֿנדעט, דוא
 ערהעלטסט זיא אללע, אונד
 דיא היממעלס העערע בעטען
 דיך אן. (ו) דוא ביזט דיא אונ
 ענדליכע גאטטהייט, דער דוא
 דען אברם ערקאָהרען, איהן
 אויס אור כשדים געפֿיהרט,
 אונד זיינען נאמען אין אברהם
 פֿערוואַנדעלט. (ח) דוא פֿאַני
 דעסט זיין הערץ טרייא פֿאַר
 דיר, מיט איהם דען בינד צו
 שטיפֿטען, איהם דאָו לאַנד
 דעם כנעני, חתי, אמרי,
 פֿרוי.

והשרוי

אחה קיי

ר ש י

מה שפספס יכולה לדבר : (ז) ושמת . טעמו למעלה נשי"ן לפי שמשמעותו בלשון עבר : (ח) וכרות עמו

באור

אחזתם המרו כבוד עליון ונתנו כחף סודרת עד כי השיב אחר ימינו מהושיע , ונחן למשפט
 יעקב וישראל לבחזים , ואף שרוב רחמי לא עשה אתם כלה , והיחס להם הרומח מעט ,
 בכל זאת עוד לא שבו לאיתנם הראשון ; ומכל זה ראוי לשוב אל ה' באמת ובלב חמים ולעשות
 הטוב והישר בעיניו . זאת הנוכח הכלילה בתפלה הזאת : ועתה נראה איך כל חלקיה , נדבקים וקשורים
 אל המטרה הזאת , והנה התחיל אתה ה' וגומר להורות כי לה' כל יטורי עולמים , ולזה
 יליכגבולות כחפצו ורצונו והנחיל לאבותינו הארץ הזאת . וצבא השמים , שאם גם מקרי התכל
 תחת מסיבות גרמי השמים יתהפכו , הנה גם נוכנימעל לך משתחיים , והמשה אך מלאכיק עושי
 רלוונך לזה באמת אך אתה מחיה את כלם . (ו) אחה הוא ה' האלהים , כיון שלך הארץ
 ומלוכה א"כ בידך להנחילה לאשר תחפץ , ואתה נתת הארץ הזאת לזרע אברהם . ושמת שמו
 אברהם , שהוא אב האון טיים באפורש בתורה (בראשית י"ג) , ובוה כבר נרמז שיהיו לאלאיוגיו
 גדול ועלום . (ח) וכרות , לדעת ידידי מהר"ל י"ה ה"ו במקום לש"ר וענינו ומלאת את לבנו
 נאמן לפניך לכרות , ובכר אמר הרד"ק במכלול כי ה"ו חזמש במקום ב"ת ע"ס , וידוע כי
 הני"ת והל"ד קרובים בענינם כמו שלח את השעיר במדבר (ויקרא ט"ז) , שצורו למדבר
 וכן ואתה באלהיך תשיב (הושע י"ב ז') שהכוונה לאלהיך , ועוד באוהו עיין מכלול . לחת אח
 ארץ , הנה הוכפל מלת לחת ולא יתכן היטב לאמור בעבור אריכות הדברים שהפסיק ביניהם
 יען את ארץ הכנעני הוא הפעול של כתיבה וא"כ אינו מאמר מוסגר , ולכן יראה שהענין כרת
 עמו הכרית לחת (לו מחנה מה) ואס"כ יבאר כי המתנה היא לחת לזרעו את ארץ הכנעני ,

וידידי

והפרזי והיבוסִי והגרְגָּשִׁי לַתַּחַת
 לִזְרַעוֹ וְחָקְמוּ אֶת־דְּבָרֶיהָ כִּי צִדִּיק
 אַתָּה: (ט) וְחָרָא אֶת־עֲנֵי אֲבֹתֵינוּ
 בְּמִצְרַיִם וְאֶת־זַעֲקָתָם שָׁמַעְתָּ
 עַל־יַם־סוּף: (י) וַתַּחַן אֶתְּךָ
 וּמִסְתִּים בְּפִרְעֹה וּבְכָל־עַבְדָּיו
 וּבְכָל־עַם אֲרָצוֹ כִּי יָדַעְתָּ כִּי
 הַיְיָדוּ עֲלֵיהֶם וַתַּעַשׂ־לָהֶם שֵׁם
 כְּהַיּוֹם הַזֶּה: (יא) וְהָיָם בְּקַעֲתָ
 לְפָנֵיהֶם וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ־הַיָּם
 בִּיבְשָׁה וְאֶת־רַדְפֵיהֶם הִשְׁלַכְתָּ
 בְּמִצּוֹלַת כְּמוֹ־אֶבֶן בְּמַיִם עֲזוּיִם:
 (יב) וּבְעַמּוּד עֲנָן הִנְחִיתָם יוֹמָם
 וּבְעַמּוּד אֵשׁ לַיְלָה לְהַאֲרִיךְ לָהֶם
 אֶת־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר יֵלְכוּ־בָהּ: (יג) וְעַל

פרזי, יבוסים, אונד גרגשי צו
 פֿערהייסען, עס דאן זיינען
 נאָכקאָממן איינצוגעבען, אונד
 היעלטעסט דיא פֿערהייסונג
 טרייליך, דען דוא ביזט גע-
 רעכט. (ט) דוא זאָהעסט דאָן
 עלענד אונזערער פֿאַרפֿאַהרען
 אין מצרים, אונד האַרטעסט
 איהר יאָטמערן ביים שילפֿ-
 מערע, (י) אונד דוא בעווייע-
 זעסט צייכען אונד וואַנדער
 אָן פרעה אונד אָן אַללען זיינען
 דיענערן אונד אָן דעם גאַנצען
 פֿאַלקע זיינעס לאַנדעס; דען
 דוא וואוסטעסט, דאָס זיא
 טיראַנניא איבער זיא גע-
 איבט. אונד זאָ האַסט דוא
 דיר רוהם פֿערשאַפֿט ביז
 אויף דיעזען טאָג. (יא) אויך
 דאָן מעער האַסט דוא גע-
 טהיילט פֿאַר איהנע, דאָס זיא
 מיטטען אים מעערע אויף
 טראַקנעם גינגען; איהרע פֿער-
 פֿאַלגער אַבער האַסט ד אַין
 דיא טיעפֿע גע שלידערט וויא
 שטיין אין מעכטיגעס געוועס-

תת

הר

סער. (יג) אונד דורך דיא וואַלקענווילע פֿיהרטעסט דוא זיא אַם טאָגע, אונד דורך דיא
 פֿיערווילע דעם נאָכטס, אוס איהנען דען וועג, וואַרויף זיא געהען וואַללטען, צו בעלייב-

טען

ר ש י

עמו. לשון פעול: (י) כי הזידו. כי הראיעו עליהם כמו כי נדבר אשר זדו עליהם (שמות
 י"ח): שם. רכז"ן כלע"ז: (יב) יומס. בכל יום ויום:

ב א ו ר

וידידי מהר"מל תרגם כפי נחות הלשון ובעיקר הכונה נראה שגם דעתו נוטה לפירושי.
 (י) ותחן, נגד ומרד את עני אבותינו במלכים אמר ותחן אומות וגומר ונגד ולח זעקתם
 שמעת על ים סוף אמר והיט בקעת לפנייהם. כהיום הזה, כאשר הוא נודע עד היום הזה.
 (יא) במים עזים, כאו אבן אס תושלך במים עזים, אשר עד מהרה תרד תהומות ונעלם
 מעין כל רוחה, כן האנדהם— גם יש לפרש שמלת השלכת עומדת במקום שנים ושעורו
 השלכת במלילות כאו אבן השלכת במים עזים. (יב) ובעמוד ענן, אשר שספר מה שעשה ה'
 מן הנסים והנפלאות במצרים ועל ים סוף יאמר עשה אשר הגדיל לעשות עמהם נמדבר
 והתחיל בתנות עמוד ענן ועמוד אש, כי העמודים האלה ירדו להם בעודם בים סוף (כנזכר
 שם) והתמידו ארבעים שנים. (יג) ועל הר סיני, יזכר הגדולה שנאבות והנפלאה שנפלאות,

הַרְסִינִי יְרֵדָה וּדְבַר עִמָּהֶם
 מִשָּׁמַיִם וַתִּתֵּן לָהֶם מִשְׁפָּטִים
 יִשְׂרָאֵל וְתוֹרוֹת אֱמֶת חֲקִים
 וּמִצְוֹת טוֹבִים: (יד) וְאֶת־שֶׁבֶת
 קַדְשָׁךְ הַיּוֹדֵעַת לָהֶם וּמִצְוֹת
 וְחֲקִים וְתוֹרָה צְוִית לָהֶם בְּיַד
 מֹשֶׁה עַבְדְּךָ: (טו) וְלָהֶם מִשָּׁמַיִם
 נְתַתָּה לָהֶם לְרַעְבָם וּמִים מִסְּלַע
 הוֹצֵאת לָהֶם לְצִמְאָם וַתֹּאמֶר
 לָהֶם לָבוֹא לְרִשְׁתָּ אֶת־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר־נָשֵׂאת אֶת־יְרֵדָה לְתֵת לָהֶם:
 (טז) וְהֵם וְאֲבֹתֵינוּ הוֹיְדוּ וַיִּקְשׁוּ
 אֶת־עַרְפָּם וְלֹא שָׁמְעוּ אֵל־

טען. (יג) דוא שטיענסט אויף
 רען בערג סיני העראב, דוא
 שפראכסט מיט איהנען פֿאַם
 היממעל, גאכסט איהנען גראַ.
 דע אורטהיילס שפריכע, וואָהר.
 הייטסלעהרען, גוטע געזעטצע
 אונד געבאָטע. (יד) דיינען
 הייליגען סאַבבאַטהאַסט דוא
 איהנען בעקאַנט געמאַכט,
 אונד געבאָטע, געזעטצע אונד
 לעהרען האָסט דוא איהנען
 דורך דיינען דיענער משה בע.
 פֿאַהלען. (טו) כראָד פֿאַם
 היממעל גאכסט דוא איהנען
 פֿיר איהרען הונגער, כראַכֿ.
 טעסט איהנען וואַכסער אויס
 דעם פֿעלזען הערפֿאַר פֿיר
 איהרען דורשט, אונד
 שפראַכסט צו איהנען, דאַס
 זיא הייניקאַמען, אונד דאַ
 לאַנד אין בעזיטץ געהמען,
 וועלכעס איהנען צוצוטהיילען דוא
 געשוואָרען האָסט¹. (טז) אָבער זיא, אינזערע פֿאַר
 פֿאַהרען איכטען מוטהוויללען, וואוררען האַרטנעקקיג, אונד האַרטען אויף דיינע געבאָטע,
 ניכט

¹ וואָרטליך: דוא דיינע המנד עשפֿך געהאָבען האָסט.

ר ש י

(יג) ודבר. כמו ולדבר כמו שנאמר מן השמים השמיעך את קולו ליסודך (דברים ד'):
 (טו) לרעבס. מן רעב יאמר לרעבס כמו מן נמא ללמאס: אשר נשאת את ידך. בשנועה כמו
 אשר נשאתי את ידי לתת אותה (שמות ו'):

במרים

ב א ו ר

כי השם צעלמו ונכבדו נראה אליהם עין בעין ואת הוד קולו השמיעם מלהבות אש ונתן להם
 משפטים ישרים וחקים לדיקים להודיעם אשר יעשה האדם ומי נהם. (יד) ואח שבח,
 הזכיר השנת לבד מעשרת הדברות כי היא נכבדת במנוחה ותוספת שכל (הראב"ע). ובגד
 הודעתך נמ"א כי שנת הוא העמוד החזק אשר עליו נשענת אמונת ישראל ולכן הוכפל מלותה
 כמה פעמים בתורה וגם ביד נביאיו הוכיח ה' את עמו ביותר על מלות שנת כנודע לכל
 קורא בספרי הנבואה. (טו) ולחם, זכירת השנת העלתה ברעיונו ירידת המן כי המן היה לאות לבני
 ישראל על קדושת השנת, והזכיר גם כי פתח לור ויזובו מים כי שני הנסים האלה היו סמוכים
 מקודם מתן תורה, כמבואר כל זאת בפרשת בשלח. והאמר, עתה ישוב לאשר נעשה אחר
 המאמר הנבחר שרבה ה' להוליכם מיד אל הנחלה ואל המנוחה כמה שנאמר (שמות כ"ו ב'),
 הנה חנכי שלח מלאך לפניך וגומר. (טז) והם ואבותינו, לדעתנו הו"ו במקום אשר (ע"י
 מכלול) והכונה הם אשר היו אבותינו, ויש בזה חוכמה מסתרת אל שומעיו כי גם אבותנו לא
 נוסלים

מְצוֹתֶיךָ: (יז) וַיִּמְאַנּוּ לִשְׁמַע וְלֹא-
 זָכְרוּ נִפְלְאוֹתֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ
 עִמָּהֶם וַיִּקְשׂוּ אֶת-עַרְפָּם וַיִּתְּנוּ-
 רֹאשׁ לָשׁוּב לְעַבְדָּתָם בְּמַרְיָם
 וְאַתָּה אֱלֹהֵי סִלְיָהוּתַתְּנוּן וּרְחוּם
 אַרְךְ-אַפִּים וּרְב־וַחֲסֵד וְלֹא
 עֹזְבָתָם: (יח) אַף כִּי-עָשׂוּ לָהֶם
 עִגְלַת מִסֵּכָה וַיֹּאמְרוּ זֶה אֱלֹהֵיךָ
 אֲשֶׁר הֶעֱלָךָ מִמִּצְרַיִם וַיַּעֲשׂוּ
 נִאֲצוֹת גְּדֹלוֹת: (יט) וְאַתָּה
 בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים לֹא עֹזְבָתָם
 בְּמִדְבַר אֶת-עַמּוּד הָעֵנָן לֹא-סָר
 מֵעַלֵיהֶם בְּיוֹמָם לְהַנְחִתָם
 בַּהַדְרָךְ וְאֶת-עַמּוּד הָאֵשׁ בְּלִילָה

ניכט . (יז) זיא ווייגערטען זיך
 צו געהאַרבען, געראַכטען
 דיינער וואונדער ניכט, דיא
 דוא אן איהנען געטהאן האסט,
 זיא ווארען הארטנעקקיג, אונד
 זעטצטען זיך אין איהרער ווי-
 דערשפענסטיגקייט איין א-
 בערהייפט, אום אין איהרע
 קנעכט שאַט צוריקצוקעהרען;
 דוא אכער ביזט איין גאַטט
 דער פֿערגעכונג, גנעדיג,
 באַרמהערציג, לאַנגמיטהיג
 אונד הולדרייך, אונד פֿער-
 ליעסעסט זיא ניכט. (יח) זיא
 מאַכטען זיך פֿיעלמעהר איין
 גענאַסענעס קאַלכ, אונד
 שפּראַכען: „ריעס אויט דייך
 גאַטט (יזראל!) דער דיך אויס
 מצרים הערויסגעפֿיהרט!“
 אונד איכטען גראַסע שמעהונג
 גען; (יט) דאָך דוא, נאָך דיי-
 גער גראַסען באַרמהערציג-
 קייט, פֿערליעסעסט זיא ניכט

אין דער וויסטע, ניכט דיא וואַלקענויילע, דיא פֿאַן איהנען דעס טאַגס ניכט וויך, אים
 זיא אויף דעם וועגע צו לייטען, ניכט דיא פֿייערויילע דעם נאַכטס, אום איהנען צו לייכט-
 טען

ר ש י

(יז) נמרים . נשניל מרי שלהם: (יט) נהדך . כמו נדך:

לפאה

ב א ו ר

נופלים מהם ועוד מעשה אבותינו בידינו. (יז) ויחנו ראש, הנה זכר תחלה מעשה מרגלים
 (כי נחטא מרגלים נאמר נחנה ראש ונשיבה מלרימה, במדבר י"ד ד') ואח"כ העגל כי רכה לשמור
 במרים דרך המדרגה מקל אל הקומר לזה הזכיר בראשונה שפסו לשוב תחת סבלות מלרים
 ואח"כ כי המירו כבוד אל בתבנית שור. ואחה, לז לנד לא עזבתם כאשר מאסו בארץ עובדי
 אלה גם כאשר עשו עגל מסכה, וכאשר בארנו. (יח) ויעשו, זה כולל את כל אשר הרנו לפשוע
 וינחלוהו עשר פעמים במדבר. (יט) ואחה, עתה יכפיל זכרון הטובות שזכר כבר אשר לא
 מנע ה' מאתם כל ימי היותם במדבר אף כי המרו את רוחו, והנה שמר את הסדר אשר
 אהז בו לעיל, הזכיר תחלה העמוד הענן ועמוד האש ואח"כ אמר ורוחק הטובה נתת להשכילם,
 כלומר כתנת להם רבי חרותיך על פי משה במדבר, והאה המלות כלם זולת עשרת הדברים,
 והוא נגד מעמד הר סיני שזכר לעיל, ואולי כוון ביחוד בזה על הלוחות השניות אשר נתן
 למשה אחר מעש' העגל ולנסוף זכר המן והנאח. אה עמידה, לדעת הראב"ע יהי' את עמוד הענן דכונן
 עם לז סר מעליהם ויהיה מלת את שלא כמשפט, כי סר הוא פעל עושד ואינו ראוי לנח

לְהַאֲרִיךְ לָהֶם וְאֶת־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
 יֵלְכוּ־בָהּ: (כ) וְרוֹחַ־הַשּׁוֹכְהַנְתַּת
 לְהַשְׁכִּילֵם וּמִנֶּה לֹא־מִנְעַת
 מִפִּיהֶם וּמִים נִתְּתָה לָהֶם
 לְצִמָּאֵם: (כא) וְאַרְבָּעִים שָׁנָה
 כָּל־כְּתָתָם בַּמִּדְבָּר לֹא חָסְרוּ
 שְׂרָמְתֵיהֶם לֹא בָלוּ וְרַגְלֵיהֶם לֹא
 כָּצְקוּ: (כב) וַתִּחַן לָהֶם מִמַּלְכוֹת
 וְעַמֻּמִּים וַתַּחֲרֶקֶם לַפֶּאֱהוּיִרְשׁוֹ
 אֶת־אֶרֶץ סִיחּוֹן וְאֶת־אֶרֶץ מֶלֶךְ
 חֶשְׁבּוֹן וְאֶת־אֶרֶץ עֹג מֶלֶךְ־

טען, ניכט דען וועג, דען ויא
 געהען זאלטען. (כ) דוא
 טהיילטעסט דיינען גיטען
 גייסט מיט, זיא צו אונטערזיי
 זען, פֿערזאגטעסט איהרעם
 מינדע דיין מן ניכט, אינד
 וואססער גאבסט דוא איהנען
 פֿיר איהרען דורשט. (כא) יער.
 ציג יאהרע פֿערפֿלעגטעסט
 דוא זיא אין דער וויסטע, זיא
 ליטטען קיינען מאנגעל, איה
 רע קלידער פֿערזאלטעטען
 ניכט, אינד איהרע פֿיסע
 שוואללען ניכט. (כב) דוא איה
 בערגאבסט איהנען רייכע
 אינד פֿעלקער, וועלכע דוא
 איהנען אן דער גרענצע בע.
 שיעדעסט, זיא נאחמען נעהב
 לייך דאז לאנד סיהון'ס נעבסט

חבשן

דעם לאַנדע דעם קעניגס פֿאַן חשבון, אונד דאז לאַנד עוג'ס, דעם קעניגס פֿאַן בשן.

איה

ר ש י

(כב) למאסה. כמו להיות לכד זוית אחת מוחלקים בלי להתערב עם גויי הארצות:

וחכנע

ב א ו ר

אחריו יחס הפעול, ואמר שרק מעטים מלינו כן עיין בדבריו, אולם לדעתי את הוא כמו מן
 (ובאשר הכיף הרד"ק רביס בהוראה הזאת בשם את ע"ש), או שהוא בהוראת עם ונמשך
 נמעלה לא עזבתם במדבר מן העמוד או עם העמוד הענין ובמאמר לא סר מעליהם וחסר
 מלת אשר ומונן מענינו ורביס כנה כוודע. ואה הדרך, הו"ו של ואת נוסף וכבר העירותך
 על זה פעמים רבות, כי ענינו להסיר להם את הדרך. וידידי החכם המתרגם אמר בהערותיו
 ח"ל: לדעתי יהיה המאמר לא עזבת נמשך גם לאטה וכן הוא הענין, בתחלה אשר בדרך
 כלל לא עזבתם, ויפרט אחר זה על איזה אופן לא עזבם ואמר לא עזבת את עמוד ענין וגו'
 (כי הנחית את העמודים לפניכם לאען ידעו הדרך אשר לא דרכו בה מתשול שלשום) ולא
 עזבת את עמוד אש להאיר להם בלילה, ולא עזבת את הדרך וגימור בלומר כוית את סלאניך
 לשמור בדרך מיד אורב ושודד כענין שנאמר בעזרא (ח' ל"א) עיין שם, וכן תרגמתי ע"ל,
 ודבריו נראין. (כב) ועמשים, בא על משקל השלמים, וכן חזקוני בנימן בעממיק (סופטים
 ה' י"ד). ותחלקם לפאה, עיין רש"י, וראב"ע אמר דנק עם העממים והטעם סורתם לפאות
 ברחו מפני בני ישראל ע"כ. ויראה כי הוא דבק עם ממלכות בלומר הארצות החלה לפאת
 גבול בני ישראל להיותם להם אחזה וערים בלורות בעבר הירדן מזרחה לכל יוצא לר ואויב
 אל גבול ארץ ישראל (חיינע פֿארוזיער). אח ארץ סיהון וגומר, בון בוס שגם הארצות
 אשר לקח סיהון מיד מלך מואב ומאשר העמים ובמי שנאמר והוא נלחם במלך מואב הראשון
 ויקח את כל ארצו מידו עד ארץ (במדבר כ"א כ"ו) הורישו בני ישראל וע"ד שאמרו ז"ל
 עמון ומואב טהרו בסיחון. וזה לשון ידידי החכם המתרגם בהערותיו: ותחלקם לדעתי
 מענין אשר חלק ה' אלהיך אותם (דברים ד' י"ט) (לטהיינען), ומלת להם מושכת למטה

ושעורו

הַבָּשׂוּן: (כג) וּבְנֵיהֶם הָרַבִּית כָּל־כְּבִי
הַשָּׁמַיִם וְתַבִּיאֵם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
אָמַרְתָּ לְאַבְתִּיהֶם לְבֹא לְרִשְׁתָּ:
(כד) וַיָּבֹאוּ הַבָּנִים וַיִּירָשׁוּ אֶת־
הָאָרֶץ וַתִּכְנַע לִפְנֵיהֶם אֶת־יֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִים וַתִּתְּנֶם בְּיָדָם
וְאֶת־מַלְכֵיהֶם וְאֶת־עַמְּמֵי הָאָרֶץ
לַעֲשׂוֹת בָּהֶם כְּרִצּוֹנָם: (כה) וַיִּלְכְּדוּ
עָרִים בְּצוּרֹת וְאֲדָמָה שְׁמֹנֶה
וַיִּירָשׁוּ בְּתֵיבֵי מִלְּאִים כָּל־טוֹב
בְּרוֹת הַצּוֹבִים כְּרָמִים וְזֵיתִים
וְעֵץ מֵאֵכֶל לֶרֶב וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׂבְּעוּ
וַיִּשְׂמְיֵנוּ וַיִּתְּעַדְנוּ בְּטוֹבָה הַגָּדוֹל:
(כו) וַיִּמְרוּ וַיִּמְרְדוּ בְךָ וַיִּשְׁלְכוּ אֶת־
הַזֹּרֶתְךָ אַחֲרַי גּוֹם וְאֶת־נְבִיאֶיךָ
הָרַגוּ אֲשֶׁר־הֶעִידוּ בָּם לְהֵשִׁיבָם
אֵלֶיךָ וַיַּעֲשׂוּ נְאֻצוֹת גְּדוֹלֹת:
(כז) וַתִּתְּנֶם בְּיַד צָרֵיהֶם וַיִּצְרוּ

להם

חרגום אשכנזי קלה

(כג) איהרע ואהנע פערמערה.
טעסט דוא וויא דיא שטערנע
דעס היממעלס, אונד בראש.
טעסט זיא אינדאז לאנד, וועל.
כעס דוא איהרען פארעלטערן
פערהייסען האטטעסט היניין
צו קאמען, אום עס אין בע-
זיטן צו נעהמען. (כד) אונד
אלס דיא נאכקאמען היניין
קאמען, אונד דאז לאנד אין
בעזיטן נעהמען וואללטען, דא
דעמיטהיגטעסט דוא דיא
כנענים, דיא אינוואהנער
דעס לאנדעס, פאר איהנען,
אונד גאכסט זיא אין איהרע
געוואלט, וויא אויך דערען
קעניגע אונד אנדערע פעל-
קערדעס לאנדעס, אום מיט
איהנען נאך אייגענער ווילל-
קיהר צו פערפאהרען. (כה) זיא-
עראבערטען פעסטע שטעד-
טע, איין פעטטעס ערררייך,
זיא ערכטען היזער פאלל מיט
אללעס גוטען, אויסגעהויענע
צייטערנען, וויינבערגע, אלי-
ווענביימע אונד אכסטביימע
אין מענגע; זיא אסען, וואור-
דען זאטט אונד פעטט, אונד
פערנגיגטען זיך דורך דיינע
גראסע גיטע. (כו) אבער זיא
וואורדען ווידערשפענסטיג,
עמפארטען זיך ווידער דיך, ווארפען דיינע
לעהרע הינטער איהרען ריקקען, ערשלו-
גען דיינע פראפעטען, וועלכע זיא
געווארנט האבען, אום זיא צו דיר צוריק
צו ברינגען, אונד איבען גראסע שמעהונגען:
(כז) דא גאכסט דוא וויא אין דיא
געוואלט איהרער ווי-
דער-

ר ש י

(כד) ותכנע - והכנעת:

ולתם

ב א ו ר

ושעורו וחלקם להם כלומר חלקת מאלכות ועממים להם לבני ישראל לפאת מזרח ארץ ישראל
כבר בימי משה ואלה הם מה שיפרט חובק אחר זה ארלות סיחון ועוג וכן תרגמתי עכ"ל.
(כה) וישמינו, הר"ק נשרים אחר שהו"ק עומד, והראש"ע כתב שהיו יולא והטעם והשמינו
לנס יח * 18

לָהֶם וּבָעַת צָרָתָם יִצְעֲקוּ אֵלֶיךָ
 וְאַתָּה מִשְׁמַיִם תִּשְׁמָע וּכְרַחֲמִיךָ
 הַרְבִּיִם תַּחֲן לָהֶם מוֹשִׁיעִים
 וַיּוֹשִׁיעוּם מִיַּד צָרֵיהֶם: (יח) וּכְנֹזַח
 לָהֶם יָשׁוּבוּ לַעֲשׂוֹת רַע לְפָנֶיךָ
 וְתַעֲזֹבֵם בְּיַד אִיבֵיהֶם וַיִּרְדּוּ בָהֶם
 וַיָּשׁוּבוּ וַיִּזְעֲקוּךָ וְאַתָּה מִשְׁמַיִם
 תִּשְׁמָע וְתִצְיִלֵם כְּרַחֲמִיךָ רַבּוֹת
 עֲתִים: (כט) וְתַעַד בָּהֶם לְהַשִּׁיבֵם
 אֶל־תּוֹרָתְךָ וְהִמָּה הוֹיָדוּ וְלֹא־
 שָׁמְעוּ לְמִצְוֹתֶיךָ וּבְמִשְׁפָּטֶיךָ
 חָטְאוּ־בָם אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה אָדָם
 וְחָיָה בָהֶם וַיִּתְּנוּ כֶּתֶף סוֹרֶרֶת
 וְעָרְפָם הִקְשׂוּ וְלֹא שָׁמְעוּ:
 (ל) וְתַמְשֵׁךְ עֲלֵיהֶם שָׁנִים רַבּוֹת
 וְתַעַד בָּם בְּרוּחְךָ בְּיַד־נְבִיאֶיךָ

דערוואַכער, דיאזיא בעררענג
 טען. אבער צור צייט איהרער
 נאָטה ריעפֿען זיא דיק אָן, אונד
 דוא ערהאַרטעסט זיא פֿאַם
 היממעל, אונד נאָך דיינער
 גראָסען באַרמהערציגקייט
 גאַכסט דוא איהנען רעטטער,
 דיא זיא בעפֿרייעטען אויס
 דער געוואַלט איהרער ווי
 דערוואַכער. (כח) אבער קוים
 האַטטען זיא רוהע, טהאַטען
 זיא וויעדער באַזעס פֿאַר דיר;
 דאָ איבערליעסעסט דוא זיא
 דער געוואַלט איהרער פֿינדער,
 דיא זיא בעהעררשטען. זיא
 ריעפֿען דיק אבערמאַהלס אָן,
 אונד דוא ערהאַרטעסט זיא
 פֿאַם היממעל, אונד עררעט.
 טעטעסט זיא נאָך דיינער
 באַרמהערציגקייט צו פֿער.
 שיעדענען צייטען. (כט) דוא
 ליעסעסט זיא וואַרנען, אים
 זיא צו דיינער לעהרע צוריק צו
 פֿיהרען, זיא אבער איבטען
 מוטהוויללען, געהאַרטען דיי.
 נען געבאַטען ניכט, זינדיג.

טען ווידער דיינער רעכטע, וועלכע דער מענש איבען זאלל, דאָסער דאָרד גליקליך לע.
 בע; זיא באַטען איינע ווידערשפענסטיגע שולטער¹, וואַרען האַרטנעקק. אונד גע-
 האַרטען ניכט. (ל) דוא ליעסעסט איבער איהנען פֿיעלע יאהרע הינציעהען, אונד
 וואַרנטעסט זיא מיטטעלסט דיינעם גייסטעם דורך דיינע פֿראַפֿעטען; אבער זיא מערק.

¹ ד. ה. זיח (יעסען זיך ניכט זענקען).

ר ש י

(כו) ואתה משמים תשמע. היית שומע: (ל) ותמאזך עליהם. משנת עליהם רחמים שלא

ב א ו ר

לנס בענין השמן לנ העם הזה, אך כל קורא באמת יראה כי כל הפסוק הזה הוא מחובר
 מחלקים ממאמרי התורה וא"כ יש לשפוט שגם זה ע"ד וישמן ישרון וינעט. (כו) חשמע,
 וכן תחן עתידים במקום עבר כי יורה הפעולה המתמידת, כי תמיד אם לעקו תשמע ותחן
 להם מושיעים וכבר הערנו על זה פעמים. (כח) רבוה עחים, כמו כל רבים עמים (תהלים
 פ"ט נ"א) ושעורו בהיפך וכבר דברנו מזה והענין ומלילם לעמים דנות. (כט) וחיה בהם,
 כמ"ט בתורה אשר יעשה האדם ומי נכס אך שש הפעל מהכפולים ונאן מגחי ל"ה.
 (ל) וחמשך, עיין רש"י, והראנ"ע אמר השנים הם המושבות והטעם הארנת להם אולי

וְלֹא רָצוּ אֲזִינוּ וְהִתְנַחֵם בְּיַד עַמִּי
 הָאָרֶץ: (לא) וּבְרַחֲמֶיהָ הִרְבִּים
 לֹא-עֲשִׂיתֶם כָּלָה וְלֹא עֲזַבְתֶּם כִּי
 אֶל-חֲנוּן וְרַחוּם אָתָּה: (לב) וְעַתָּה
 אֲהִינּוּ הֵיאֵהְגָדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא
 שׁוֹמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד אֶל-יַמְעַט
 לְפָנֶיהָ אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר-
 מִצְּאֵתָנוּ לְמַרְכֵּינוּ לְשָׂרֵינוּ
 וּלְכַהֲנֵינוּ וּלְנְבִיאֵינוּ וּלְאֲבֹתֵינוּ
 וּלְכָל-עַמָּה מִיָּמֵי מַלְכֵי אַשּׁוּר
 עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (לג) וְאָתָּה צְדִיק
 עַל כָּל-הַבָּא עֲלֵינוּ כִּי-אָמַת
 עֲשִׂיתָ וְאֵנַחְנוּ הִרְשַׁעְנוּ: (לד) וְאָתָּה-
 מַלְכֵינוּ שָׂרֵינוּ כַּהֲנֵינוּ וְאֲבֹתֵינוּ
 לֹא עָשׂוּ תוֹרָתְךָ וְלֹא הִקְשִׁיבוּ
 אֶל-מִצְוֹתֶיךָ וּלְעֲדוּתֶיךָ אֲשֶׁר

טען ניכט אויף. דא גאכסט
 דוא זיא אין דיא געוואלט דער
 פעלקער דער לענדער.
 (לא) אבער נאך דיינער גראץ
 סען בארמהערציגקייט האסט
 דוא זיא ניכט גאנץ פערניכט
 מעט, אונד זיא ניכט פער-
 לאסטען, דען דוא ביזט אין
 געדויגער אונד בארמהערצי-
 גער גאטט. (לב) אונד נון,
 אונזער גאטט! דוא גראסער,
 מעכט גער אונד פורכטבארער
 גאטט, דער בונד אונד לעבע
 בעוואהרט! און דאס דיר ניכט
 גרינגע שיינע אלל דיא מיה-
 זעליגקייט, דיא אונד, אונזערע
 קעניגע, אונזערע פירשטן, אונד-
 זערע פריסטער, אונזערע פראץ
 פעטן, אונזערע פארעלטערן
 אונד איבערהויפט דיין גאנצעם
 פאלק בעטראפען זייט דען
 טאגען דער קעניגע פאן אשור
 ביז אויף דיעזען טאג. (לג) דוא
 ביזט גערעכט אין אללעם,
 וואס איבער אונד געקאממען,
 דען דוא האסט רעכט געטהאן,
 ווייל וויר פערפעלטען,
 (לד) זאמטט אונזערן קעניגען,
 אונזערן פירשטען, אונזערן פריסטערן אונד אונזערן פארעלטערן, דיא דיינע לעה-
 רע ניכט אויסאיבטען, אונד אויף דיינע געכאטע אונד דיינע ערמאנהונגען, וואמיט דוא
 זיא

העידוח

ר ש י

להשחיתם: (לג) על כל הנא. על כל מעשה יסורין הרעים אשר נאז עלינו: הנה

ב א ו ר

יטובו. (לכ) מימי מלכי אשור, כי הנלות הראשון היתה ע"י מלך אשור, וגם עתה אנחנו
 תחת ממלכתם כי כבר בארתי בספר עזרא שכל מלכי עבר הנהו בכל פרס ומדי נקראים
 מלכי אשור. (לג) כי אמה, שעורו משפט אמת ולדק והוי"ו של ואנחנו במקום כי, כי אנחנו
 הרשענו. (לד) ואח מלכינו, לפי דרכי (עיין לעיל פסוק י"ט) יהיה גם כאן הענין ואנחנו
 הרשענו עם מלכינו וגומר אשר לא עשו תורתך ולכונה מיוחדת הזכיר המלכים השרים והכהנים
 לפי שעוד עתה הכהנים והשרים היו במורדי אור כאשר נאמר בעזרא (ט' ז') ויד השרים
 והסגנים היתה במעל הזה ראשונה, ואם (י' י"ח) נאמר וימלא מנני הכהנים אשר הושינו
 נשים

הַעֲיִדְתָּ בָהֶם: (לה) וְהֵם בְּמַלְכוּתָם
 וּבְטוֹבָה הָרַב אֲשֶׁר־נָתַתָּ לָהֶם
 וּבְאֶרֶץ הַרְחֵבָה וְהַשְּׁמִנָה אֲשֶׁר־
 נָתַתָּה לַפְּנִיָּהִם לֹא עֲבָדוּךָ וְלֹא־
 שָׁבוּ מִמֶּעַל לַיְהוָה הָרַעִים: (לו) הִנֵּה
 אֲנַחְנוּ הַיּוֹם עֲבָדִים וְהָאֶרֶץ
 אֲשֶׁר־נָתַתָּ לְאֲבוֹתֵינוּ לְאֹכַל אֶת־
 פְּרִיָּהּ וְאֶת־טוֹבָהּ הִנֵּה אֲנַחְנוּ
 עֲבָדִים עֲלֶיךָ: (לז) וּתְבוֹאָתָהּ
 מֵרַבָּה לְמַלְכִים אֲשֶׁר־נָתַתָּה
 עָלֵינוּ בְּחַטֹּאתֵינוּ וְעַל־גְּוִיֹּתֵנוּ
 מִשָּׁלִים וּבְכַדְמֵתֵנוּ כְּרִצּוֹנָם
 וּבְצָרָה גְּדֹלָה אֲנַחְנוּ:

י (א) וּבְכָל־זֹאת אֲנַחְנוּ כְּרִתִּים

אמנה

אונזער פֿיעה נאך איהדער וויללקיהר העררשען, זא דאס וויר אין גראסער נאטה זונד.
 י (א) דיעועם אללען נאך, מאכטען וויר נון איינען אונפערבריליכען בונד, זעטצטען

איהן

ר ש י

(לו) הנה אנחנו עבדים עליה. שאנחנו מעלים מס לכל האומות: (לו) וחבואתה. של ארץ
 ישראל הרבה מעדני מלכים למלכו האומות: אשר נתת עלינו. שהם מושלים בנו:
 י (א) ובכל זאת. ובכל הרעה הזאת הצאה עלינו אנחנו כורמים אמנה להקב"ה להאמין
 ולנטות

ב א ו ר

נשים נכריות ונומר וגם היו רבים מקורי יהודה עד היום הזה בעלי גרית טוביה לורר היהודים
 ואילי בני ישראל התחתנו עמו כנזכר לעיל (סוף פרשה ו'). (לה) והם במלכותם, המטך
 הפסוק הזה והנא לדעתי כן הוא, הן אם אלה שכחו אל מושיעם והרשיעו לעשות, הנה
 היחס זאת יען גברו והללייתו בארץ, ע"ד וישמן ישרון וינעט, אולם אנחנו אשר עתה בשפל
 המדרגה ובנכרים נחשנו בארץ אסווחנו ועם אר ימשול בנו נאות נפסם ובכרה גדולה אנחנו,
 לנו בודאי נכון להכניע את ערפנו ולשוב אל ה' באמת ולכב תמים אולי ירחם ויחדש ימינו
 כקדם. (לו) וחבואתה מרבה, לדעת רש"י הפעל מרבה מוסב על החבואה עיין בדבריו, אבל
 יותר נכון דעת הראש"ע שהכוונה הארץ (שזכר בפסוק הקודם) מרבה חבואתה, שהרי
 על כל סנים הכנוי של חבואתה א"א לפרש ב"א על הארץ.

י (א) ובכל זאת, עתה הסב דבורו אל העם, ובכל זאת נלוטור בעבור כל זאת אשר
 הודעתים. אנחנו כרתיים, הוא מננין התנאי נלוטור ראוי הוא להיות אנחנו כרתיים.

אמנה